

LA HISTÒRIA DEL FRANQUISME A OSONA

La revista *Ausa* dedica monogràficament aquest número al tema del franquisme, amb la voluntat d'impulsar el seu estudi a la comarca d'Osona. En comparació amb altres períodes històrics, l'estudi del franquisme a Osona compta de moment amb poques aportacions. En uns moments en què el franquisme ha començat a acaparar l'atenció dels historiadors catalans, la comarca d'Osona no hauria de quedar enrere, sinó que també hauria de contribuir al coneixement d'aquest període històric. Una renovació temàtica com aquesta ha de servir per no perdre el fil del que passa en el nostre país a nivell historiogràfic, així com també per continuar la destacada activitat que en el camp de la investigació històrica ha experimentat Osona en les darreres dècades.

Fotografia: 29 de maig de 1947. El general Franco sortint de la Catedral de Vic. A la seva esquerra el bisbe de Vic, Joan Perelló i Pou, i a la seva dreta l'alcalde de Vic, Manuel Riera Comella, i el canonge Satorra. Carmen Polo apareix just al darrere del seu espòs. (Fotografia Jiménez).

Un recordatori de les obres que han abordat el franquisme a Osona, assenyalant el tractament que li han donat, servirà per emmarcar les noves aportacions que conté aquest número de la revista *Ausa*.

Primer de tot, volem fer esment de la important quantitat de monografies locals que existeixen sobre les diverses poblacions de la comarca, per explicar com aborden el tema del franquisme. No totes aquestes monografies locals tracten sobre el franquisme i, aquelles que ho fan, l'analitzen amb poca profunditat. Generalment, el franquisme s'explica de forma breu i esquemàtica, molt de passada, amb algunes informacions factuais i amb molt poca interpretació. Fins i tot en les darreres monografies locals encara continua aquesta tendència a passar plana ràpidament sobre el franquisme. Entre les monografies locals, l'intent més aprofundit de tractar el franquisme continua essent l'obra col·lectiva *Història d'Osona* (ALABAREDA [et al.], 1984). Es tracta d'un llibre important, renovador quan es va publicar, però que ja comença a tenir anys i que s'hauria d'ampliar amb els avenços que en els darrers anys ha experimentat el coneixement històric d'Osona.

Avançant-se als estudis històrics de caire acadèmic, el franquisme a Osona ha estat el marc de força novel·les i narracions d'escriptors que tenen vincles amb la comarca. Seguint l'any de publicació, en primer lloc trobem una narració breu de M. Àngels Anglada ambientada en el Vic de la postguerra, que explica una història imaginària però amb aspectes reals en la ciutat de la seva infantesa (ANGLADA, 1981). El manlleuenc Josep Grau és l'autor de dos llibres que transcorren en els anys del franquisme a Osona. La primera novel·la, sense esmentar-ho directament, reflecteix la postguerra a Manlleu i el paper del seu alcalde (GRAU, 1987). La segona mostra la repressió que va patir un mestre republicà durant el franquisme, té relació amb un mestre real que va viure a Manlleu, l'Ot Ferrer (GRAU, 1988). Encara que no es pot considerar la seva biografia, sí que explica les condicions en què van viure la postguerra persones que com ell «van intentar donar testimoni de llibertat amb les paraules i la vida». ¹ Hi ha més autors que utilitzen el marc d'Osona durant el franquisme en les seves obres. El barceloní Jordi Coca, que va treballar a Vic una temporada i té vincles familiars amb la ciutat, tracta en una de les seves novel·les sobre l'activisme polític d'un grup de joves en els darrers anys del franquisme en el poble fictici de Llupià, que en moltes coses recorda Vic (COCA, 1996). Emili Teixidor té una novel·la emmarcada en els anys que van de la Guerra Civil al final del franquisme, en aquest cas l'obra transcorre en una població semblant al seu Roda de Ter natal (TEIXIDOR, 2000). Tots aquests llibres ens fan adonar que de moment el franquisme ha estat més explotat a Osona com a recurs literari que com a objecte d'estudi de la història.

Un altre tipus d'obres ben diferents a les novel·les anteriors són aquelles que des d'una perspectiva autobiogràfica intenten de justificar el règim dictatorial, amb l'argument que va servir per pacificar l'estat de «desordre» precedent, però sense contemplar qui el va provocar. Encara que no és una publicació convencional, en aquesta línia cal situar l'obra del torellonenc Josep M. Vilar Bassas (VILAR, 1989).

1. GRAU, Josep. «El senyor Ot Ferrer, mestre». *El Ter* [Manlleu], núm. 6, (setembre 1996), p. 4.

El primer treball d'investigació sobre el franquisme a Osona prové del món del periodisme. Es tracta del llibre de Miquel Macià sobre la transició política a Vic, un treball de recerca periodística a cavall entre el reportatge de premsa escrita i l'assaig polític i social (MACIÀ, 1988). Com és propi entre els periodistes, en el relat que exposa s'hi pot entreveure la participació de l'autor en els esdeveniments, ja sigui de forma activa o com a observador directe. L'autor explica situacions que va viure de prop, ja que de ben jove va ser un actiu militant antifranquista; així, per exemple, en el seu llibre queda molt ben reflectida l'efervescència política que es vivia a l'institut de secundària on estudiava.

Els dos llibres de Ramon Pujol sobre la postguerra a Torelló són els primers estudis monogràfics que tracten el tema del franquisme a Osona escrits per un historiador. El primer llibre és la tesina de llicenciatura de l'autor (PUJOL, 1991); el segon és una ampliació del primer llibre, que l'autor va presentar com a tesi doctoral a la Universitat de Barcelona (PUJOL, 1993). Encara que són dos treballs universitaris, la seva obra s'ha de llegir també en clau de militància politicosocial. L'autor analitza la realitat social dels vençuts en la Guerra Civil espanyola, que identifica exclusivament com aquells sectors populars que van donar suport a la revolució anarquista que va viure intensament Torelló durant els anys de la Guerra Civil.

La següent aportació monogràfica tracta sobre la lluita antifranquista a Osona al voltant de l'Assemblea de Catalunya (BERNAD [et al.], 1999). La publicació d'aquesta obra col·lectiva, arran la commemoració del 25è aniversari de la creació de l'Assemblea de Catalunya, s'explica per la voluntat de deixar constància del paper que va tenir la comarca d'Osona en aquell organisme. Entre els autors, a més dels dos historiadors osonencs Josep Burgaya i Jordi Figuerola, hi ha el vallesà Robert Bernad, que està investigant aquesta organització a nivell de tot Catalunya.

Gràcies a l'obertura de fonts sobre la repressió de la immediata postguerra, en els darrers temps han aparegut obres que aborden el tema de la repressió franquista. La primera d'Osona ha estat el llibre sobre l'Esquirol de Jaume Crosas (CROSAS, 2000), que repassa la història d'aquesta població del Cabrerès des de la proclamació de la Segona República fins a la instauració del franquisme.

A part de les monografies esmentades, també existeixen alguns articles, apareguts en revistes locals, que tracten els anys del franquisme en la població corresponent; encara que de moment no n'han aparegut gaires, són de difícil localització i tenen enfocaments molt diversos, la qual cosa complica fer-ne un comentari global.

També algunes obres sobre temàtiques diverses analitzen el període de la dictadura franquista, encara que aquest no en sigui el tema principal. Ens trobem amb capítols sencers de llibres que serveixen per conèixer el franquisme a Osona, com per exemple a través de les cooperatives de consum, que a Osona van tenir molta importància el primer terç del segle XX i per a les quals el franquisme va significar gairebé el seu desmantellament total (CASANOVAS, 1998). També s'aborda el tema del franquisme a Osona a través de l'esport, en el llibre sobre el bàsquet a Vic (CASANOVAS; ERRA, 1999). Aquest llibre fa història social de l'esport, i analitza entre altres coses la relació entre el món del bàsquet i la ciutat de Vic

durant els anys del franquisme. Finalment, també és clar que fan història sobre el franquisme llibres com el del Cine Club de Vic (YLLA-CATALÀ; PONCE, 2001). El Cine Club va ser una entitat que va néixer durant la dictadura, i que davant la il·legalitat de les organitzacions polítiques es va convertir en un dels principals focus d'oposició al Règim que hi havia a Vic.

Aquest monogràfic sobre el franquisme a Osona és una aportació més al tema. La majoria dels articles aborden aspectes fins ara molt poc tractats en la història del franquisme a Osona. Si fins ara els anys finals de la dictadura de Franco i el moviment d'oposició al Règim i la transició política han acaparat la migrada producció bibliogràfica, en aquest número d'*Ausa* predominen els estudis sobre la immediata postguerra i la dura repressió que van significar l'exili, la presó, els judicis, les execucions... També és novetat a la comarca l'estudi d'institucions del Règim com la Sección Femenina i del personal polític que va participar de la vida municipal. Només un article aborda l'aspecte més estudiat fins ara, el del moviment antifranquista, és el que tracta de la revista *Oriflama*.

Aquestes noves aportacions han estat possibles gràcies a l'obertura de fonts d'informació que no s'havien consultat fins fa poc temps. Algunes d'aquestes provenen de particulars, però el gruix més important prové d'organismes oficials que fins no fa gaire temps no permetien la seva consulta. La majoria d'arxius que conserven aquesta documentació són fora de la comarca, entre aquests cal destacar l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona i l'Arxiu del Govern Militar de Barcelona.

Queden encara molts aspectes per aprofundir i nous temes per treballar, com els relacionats amb l'economia, l'Església, l'educació, el sindicalisme, els moviments socials, el creixement urbanístic, etc. També esperem que en els propers anys podrem consultar noves fonts d'informació, i fer entrevistes i biografies emmarcades en el franquisme a Osona. En definitiva, tot just estem als inicis del que segurament esdevindrà el principal tema d'investigació de la història contemporània d'Osona en els propers anys.

JOSEP CASANOVAS I PRAT
Director de la Secció d'Història del
Patronat d'Estudis Osonencs

BIBLIOGRAFIA SOBRE EL FRANQUISME A OSONA

- ALBAREDA, Joaquim; FIGUEROLA, Jordi; MOLIST, Miquel; OLLICH, Imma. *Història d'Osona*. Vic: Eumo Editorial, 1984.
- ANGLADA, M. Àngels. *No em dic Laura*. Barcelona: Destino, 1981.
- BERNAD, Robert; BURGAYA, Josep; FIGUEROLA, Jordi. *L'Assemblea de Catalunya. La lluita antifranquista a Osona*. Vic: Eumo Editorial, 1999.
- CASANOVAS I PRAT, Josep. *El cooperativisme a Osona*. Vic: Eumo Editorial, 1998.
- CASANOVAS, Josep; ERRA, Miquel. *El bàsquet a Vic. Esport i ciutat*. Vic: Club Bàsquet Vic, 1999.
- COCA I VILLALONGA, Jordi. *Dies meravellosos*. Barcelona: Edicions 62, 1996.
- CROSAS CASADESÚS, Jaume. *Memòria de la guerra. L'Esquirol (Osona) 1931-1940*. Tarragona: Edicions el Mèdol, 2000.
- GRAU I JOFRE, Josep. *Balada de Florian*. Vic: Eumo Editorial, 1987.
- GRAU I JOFRE, Josep. *Un món batega a l'ombra*. Vic: Eumo Editorial, 1988.
- MACIÀ I ARQUÉS, Miquel. *Entre la boira i el desencís. La transició política a Vic (1970-1980)*. Vic: Edicatsa, 1988.
- PUJOL I BASCO, Ramon. *Història de la postguerra. Torelló 1939-1950*. Moià: Gràfiques Ister, 1991.
- PUJOL I BASCO, Ramon. *Torelló 1931-1975. Estudi històric-sociològic d'un poble de la Catalunya interior*. Torelló: Intograf, 1993.
- TEIXIDOR, Emili. *El llibre de les mosques*. Barcelona: Proa, 2000.
- VILAR I BASSAS, Josep M. *Torelló, de l'alliberament a l'aiguat. Tal com jo ho vaig viure*. Torelló: (Exemplar mecanografiat), 1989.
- YLLA-CATALÀ, Josep; PONCE, Santi. *La pel·lícula del Cineclub. Un capítol de la història de Vic (1958-2000)*. Vic: Eumo Editorial, 2001.